

- α. Το πρώτο συνθετικό/ή η ρίζα της λέξης δεν είναι αριθμός
- β. Το πρώτο συνθετικό/ή η ρίζα της λέξης είναι αριθμός με την έννοια γενικά του «πολύ»
- γ. Το πρώτο συνθετικό/ή η ρίζα της λέξης είναι αριθμός με την ακριβή του τιμή.

Αν περάσετε τη βάση (10/20) σας δίνουμε συγχαρητήρια. Αν πιάσετε το απόλυτο (20/20), σας παραδίδουμε τη στήλη αυτή!

Δώστε στον εαυτό σας ένα χρονικό όριο π.χ. 10 λεπτά και σημειώστε δίπλα σε κάθε ερώτηση α, β ή γ.

1. Δεκανέας (ο κατώτερος βαθμός υπαξιωματικού του στρατού ξηράς)
2. Δεκοχτούρα (πουλί που συνήθως συγγέεται με το περιστέρι αν και είναι γκριζό)
3. Δίσεκτο (το έτος με 366 ημέρες).
4. Δυοβουνιώτης (ήρωας της ελληνικής επανάστασης)
5. Δυόσμος
6. Εξάγγελος (το πρόσωπο του αρχαίου ελληνικού θεάτρου που αναγγέλλει στην ορχήστρα ό,τι έχει συμβεί πίσω από τη σκηνή)
7. Εξάντας (αστρονομικό όργανο που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση του ύψους των ουράνιων σωμάτων από κάποιο μη σταθερό σημείο)
8. Εξάψαλμος (εκκλησιαστικό ανάγνωσμα)
9. Εφτάζυμο (είδος ψωμιού και παξιμαδιού)
10. Εφτάψυχος
11. Πεμπτουσία (το ουσιωδέστερο από τα συστατικά, το ουσιωδέστερο περιεχόμενο)
12. Πενταδάκτυλος (βουνό της Κύπρου)
13. Πεντάμορφη
14. Πεντοζάλης (κρητικός χορός)
15. Τετράδιο
16. Τετραπέρατος (πολύ έξυπνος)
17. Τρικούβερο (τρικούβερο γλέντι είναι το ξεφάντωμα)
18. Τρικυμία
19. Τρισκατάρατος (συνήθως για το σατανά)
20. Τριώδιο (εκκλησιαστική ονομασία της περιόδου της Αποκριάς)

Ας δούμε τώρα τις απαντήσεις

1. (γ) Ο δεκανός από τον αριθμό δέκα και το παραγωγικό τέρμα –ανος ήταν επικεφαλής δέκα ανδρών στον αρχαίο μακεδονικό στρατό.

2. (γ) Μην ψάχνετε το 18 ως κάποια ιδιότητα του πουλιού αυτού. Το όνομά του το πήρε από κάποιους προγόνους μας που άκουγαν τον ήχο που έβγαζε σαν δεκαοχτώ! Τέτοιους παραλληλισμούς τους συνήθιζαν οι παλιότεροι. Για παράδειγμα έλεγαν ότι ο θόρυβος της ατμομηχανής των τρένων που κινούνταν με κάρβουνο ήταν: Τρεις έντεκα, τρεις δώδεκα, τρεις δεκαπέντε κι έντεκα. Ωστόσο ο ήχος αυτός δεν έμοιαζε με εκατόν είκοσι πέντε!

3. (γ) Κάθε μήνα, ο ανώτατος ιερέας του Καπιτωλίου της αρχαίας Ρώμης, του χώρου που βρισκόταν η διοίκηση της πόλης, ανήγγελλε την πρωτομηνιά με τη φράση: «calo luna novella» δηλαδή καλώ τη νέα σελήνη. Από τη φράση αυτή προήλθε η λέξη «καλένδες» που ήταν οι πρώτες ημέρες του μήνα. Όταν το έτος ήταν δίσεκτο, η παραπανίσια ημέρα δεν ήταν η τελευταία του Φεβρουαρίου, αλλά η έκτη ημέρα πριν από τις καλένδες του Μαρτίου που επαναλαμβάνονταν δύο φορές = δις. Από το δύο φορές έκτη προέκυψε το λατινικό bisextus που στα ελληνικά έγινε δίσεκτο.

4. (γ) Ο Γιάννης Ξύκης ή «Δυοβουνιώτης» (1757 - 1831) ήταν Έλληνας οπλαρχηγός της Στε-

ρεάς, γεννημένος στο χωριό **Δύο Βουνά** της Φθιώτιδας.

5. (α) Παρά το παραπλανητικό ύψιλον δεν κρύβει τη λέξη δύο, αλλά το αρχαίο επίθετο ηδύς = γλυκός. Μαζί με το δεύτερο συνθετικό που προέχεται από την οσμή θα λέγαμε ότι σημαίνει γλυκομύριστος.

6. (α) Κι εδώ το εξ δεν έχει σχέση με τον αριθμό έξι αλλά είναι η αρχαία πρόθεση εξ. Παρόμοια λέξη που χρησιμοποιούμε είναι η εξαγγελία. Με την ευκαιρία σας συνιστούμε να ακούσετε το υπέροχο τραγούδι «άγγελος, εξάγγελος» που τραγουδάει ο Σαββόπουλος και βασίζεται σε μελωδία του Μπομπ Ντίλαν.

7. (γ) Ο Εξάς ήταν αρχαίο ρωμαϊκό νόμισμα του οποίου το όνομα sextans σήμαινε το ένα έκτο. Το αστρονομικό όργανο διαθέτει ένα τόξο 60° ίσο δηλαδή με το 1/6 της περιφέρειας.

8. (γ) Ευκολάκι! Στην αρχή της ακολουθίας του όρθρου διαβάζεται ο εξάψαλμος που αποτελείται από έξι ψαλμούς του Δαυίδ.

9. (α) Κι όμως καμιά σχέση με τον αριθμό επτά δεν έχει η λέξη! Πρόκειται για ζύμη που φουσκώνει μόνη της χωρίς να χρησιμοποιηθεί προζύμι ή μαγιά. Είναι επομένως αυτόζυμο. Από παραφθορά αυτής της λέξης (φτάζ'μο το λένε στα χωριά της Λέσβου) κατέληξε να αποκαλείται εφτάζυμο.

10. (β) Το εφτά εδώ έχει την έννοια του «πολλές». Οι γάτες αποκαλούνται εφτάψυχες επειδή επιβιώνουν σε πολλές δύσκολες περιπτώσεις π.χ. από πτώση ή τραυματισμό.

11. (γ) Ως γνωστόν τρεις είναι οι καταστάσεις της ύλης: Στερεά, υγρή και αέρια. Αντίστοιχα οι «ουσίες» από τις οποίες αποτελείται ο κόσμος ήταν για τους αρχαίους γη, αέρας και νερό, στις οποίες προσέθεταν και τη φωτιά. Όμως πολλοί αρχαίοι φιλόσοφοι θεωρούσαν ότι υπήρχε και ο αιθέρας, μια πέμπτη ουσία, από όπου και το πεμπτουσία.

12. (γ) Νομίζουμε ότι η φωτογραφία εξηγεί απόλυτα το όνομα του Κυπριακού βουνού.

13. (β) Ευκολάκι κι αυτό. Αντί για πανέμορφη, πεντάμορφη.

14. (γ) Αρκετές φορές κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας οι κρητικοί ξεκίνησαν αγώνες που γέννησαν ελπίδες για την απελευθέρωσή τους.

Ο πέμπτος απ' αυτούς τους αγώνες, γνωστός ως επανάσταση του Δασκαλογιάννη, αποφασίστηκε στα Σφακιά στις 10 Οκτωβρίου του 1769. Τότε πρωτοφτιάχτηκε ο χορός πεντοζάλης για να γιορταστεί το πέμπτο βήμα προς τη λευτεριά. Ζάλος στην κρητική διάλεκτο είναι το βήμα. Πέμπτος + ζάλος λοιπόν σχηματίζουν τον πεντοζάλη (ή το πεντοζάλι) που έχει δέκα βήματα για να θυμούνται ότι γεννήθηκε στις 10 του 10^{ου} μήνα του χρόνου.

15. (γ) Περιγαμινή διπλωμένη στα τέσσερα, φυλλάδιο με τέσσερα φύλλα σήμαινε αρχικά η λέξη τετράδιο στους ελληνιστικούς χρόνους. Αν θέλετε πάντως μια παραλλαγή που το τετρα- να δηλώνει το τελείως, ας φτιάξουμε την ανύπαρκτη λέξη τετρ-άδειο για τα τετράδια εργασιών ορισμένων (μη γελάτε) μαθητών.

16. Κι όμως (γ). Ο πολυταξιδεμένος στην αρχαιότητα είχε πάει παντού: Στα τέσσερα πέρατα τη Γης (Βορά, Νότο, Ανατολή, Δύση). Κι αφού όποιος ταξιδεύει μαθαίνει, ο τετραπέρατος ήταν πανέξυπνος!

17. (γ) Τρεις «κουβέρτες» δηλαδή καταστρώματα είχαν τα μεγαλύτερα πλοία στους παλιούς χρόνους. Έτσι τρικούβεργο είναι το πολύ μεγάλο.

18. (γ) Αρχικά στην αρχαιότητα η λέξη τρικυμία δήλωνε ομάδα τριών κυμάτων, από τα οποία το τρίτο θεωρούνταν μεγαλύτερο κι ορμητικότερο. Μια άλλη άποψη είναι ότι το πρώτο κύμα κουράζει τον ναυαγό, το δεύτερο τον εξουθενώνει και το τρίτο τον πνίγει.

19. (β) Τρισκατάρατος, δηλαδή υπερβολικά καταραμένος είναι για τους χριστιανούς ο διάβολος, ο σατανάς.

20. (γ) Στην εκκλησιαστική ακολουθία του όρθρου περιέχεται ο «κανόνας» που είναι σειρά από τροπάρια χωρισμένα σε εννέα ωδές (μελωδίες). Όμως στην περίοδο που αποκαλούμε γενικά Αποκρία οι κανόνες αυτοί έχουν μόνο τρεις ωδές, και το σχετικό εκκλησιαστικό βιβλίο λέγεται Τριώδιο. Η έκφραση «ανοίγει το Τριώδιο» δηλώνει ότι οι ψάλτες ανοίγουν το βιβλίο αυτό.